

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

**PHONG TỤC CƯỚI XIN CỦA NGƯỜI MƯỜNG
Ở XÓM SÀO ĐÔNG, XÃ SÀO BÁY, HUYỆN KIM BÔI,
TỈNH HÒA BÌNH**

**KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN
NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ**

Sinh viên thực hiện : NGUYỄN THỨ HỔ, VHDT 16B

Giảng viên hướng dẫn : TS. NGUYỄN THỊ VIỆT HƯƠNG

HÀ NỘI - 2014

LỜI CẢM ƠN

Trong thời gian tìm hiểu và hoàn thành bài khóa luận tốt nghiệp với đề tài phong tục cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình sinh viên đã nhận sự giúp đỡ, hướng dẫn tận tình của các giáo viên trong khoa Văn hóa dân tộc của trường Đại học Văn hóa Hà Nội, chuyên viên phòng Văn hóa thông tin huyện Kim Bôi.

Sinh viên xin được bày tỏ lời cảm ơn sâu sắc nhất đến giảng viên hướng dẫn Ts.Nguyễn Thị Việt Hương, các thầy cô giáo trong khoa Văn hóa Dân tộc thiếu số đã giúp sinh viên hoàn thành tốt nhất bài khóa luận.

Xin được gửi lời cảm ơn đến ban Văn hóa xã Sào Báy và bà con xóm Sào Đông đã có những góp ý và cung cấp thông tin để tôi hoàn thành bài khảo sát về đám cưới hiện nay cũng như thông tin về đám cưới truyền thống của người dân nơi đây.

Tuy nhiên do trình độ còn hạn chế cũng như do nhiều điều kiện còn gây khó khăn, kính mong hội đồng chấm thi, các thầy, các cô và bạn bè đóng góp ý kiến quý báu để đề tài được hoàn chỉnh hơn.

Sinh viên xin trân trọng cảm ơn.

Sinh viên

Nguyễn Thứ Hồ

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	5
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI MƯỜNG Ở XÓM SÀO ĐÔNG, XÃ SÀO BÁY, HUYỆN KIM BÔI, TỈNH HÒA BÌNH	9
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	9
1.2. Dân cư, dân số và nguồn gốc tộc người.....	10
1.3. Điều kiện về kinh tế xã hội	12
1.4. Khái quát về đời sống văn hóa.....	16
1.4.1. Văn hóa vật chất	16
1.4.2. Văn hóa tinh thần.....	22
1.4.3. Văn hóa xã hội	26
Tiểu kết Chương 1.....	27
Chương 2: CƯỚI XIN CỦA NGƯỜI MƯỜNG XÓM SÀO ĐÔNG, XÃ SÀO BÁY, HUYỆN KIM BÔI, TỈNH HÒA BÌNH TRONG TRUYỀN THỐNG	28
2.1. Quan niệm về cưới xin	28
2.2. Các bước trong cưới xin truyền thống của người Mường	29
2.2.1. Lễ chọn người làm mối (chọn mồi)	29
2.2.2. Lễ ướm hỏi (kháo thiếng)	30
2.2.3. Lễ dạm ngõ (nêu lau nêu lá)	31
2.2.4. Lễ ăn hỏi (ăn bếng)	32
2.2.5. Lễ hẹn cưới (cách của búa nôi).....	36
2.2.6. Lễ cưới (du dẩu).....	39
2.2.7. Lễ lại mặt (lại giuộc).....	45
2.3. Các trường hợp cưới xin đặc biệt	46
2.3.1. Tục ở rể	46

2.3.2. Cưới xin của những người góa vợ, góa chồng	48
2.3.3. Lấy gái chữa hoang.....	49
2.3.4. Tục lấy vợ lẽ	49
2.4. Những kiêng kỵ trong cưới xin	50
Tiểu kết Chương 2.....	53
Chương 3: BIẾN ĐỔI TRONG CƯỚI XIN CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở XÓM SÀO ĐÔNG, XÃ SÀO BÁY, HUYỆN KIM BÔI, TỈNH HÀ BÌNH HIỆN NAY VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA.....	54
3.1. Cưới xin hiện nay của người Mường ở xóm Sào Đông	54
3.2. Nguyên nhân biến đổi	57
3.2.1. Nguyên nhân chủ quan	57
3.2.2. Nguyên nhân khách quan.....	59
3.3. Đánh giá những biến đổi trong đám cưới của người Mường xóm Sào Đông	63
3.3.1. Tích cực	63
3.3.2. Tiêu cực	63
3.4. Giải pháp bảo tồn và phát huy những nét đẹp trong đám cưới của người Mường xóm Sào Đông	64
Tiểu kết Chương 3.....	67
KẾT LUẬN	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO	70
PHỤ LỤC	72

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Văn hóa là một lĩnh vực rất quan trọng của đời sống xã hội, hội tụ những giá trị do chính con người tạo nên. Những giá trị quý báu trong văn hóa đó không tồn tại mãi mãi, mà theo thời gian, do nhiều yếu tố tác động nó không còn giữ được những giá trị ban đầu. Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, đa dạng về văn hóa, những nét văn hóa riêng của các dân tộc tạo thành bức tranh văn hóa rực rỡ trên dải đất hình chữ S. Người Mường cũng như các dân tộc khác có những nét văn hóa đặc trưng, ít bị nhầm lẫn với các dân tộc khác. Trong đó phải kể đến tục cưới xin. Người Mường ở Hòa Bình nói chung và người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi nói riêng có tập tục cưới xin mang dấu ấn riêng của dân tộc trong đó chứa đựng nhiều nét đẹp về lối sống, hạnh phúc, tình cảm cộng đồng cũng như những quan niệm về tổ tiên, thần linh...hay những nghi lễ liên quan đến các yếu tố sinh hoạt vật chất khác như nghi lễ trên nhà sàn, nghi lễ trên đường đi...

Tuy nhiên cùng với thời gian, sự phát triển của kinh tế xã hội, sự giao lưu tiếp xúc của người Mường nơi đây và các dân tộc anh em khác cũng như những chính sách của Đảng và Nhà nước như “phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống mới”, thông tư “quy định về việc thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang và lễ hội” đã làm thay đổi rất nhiều về bộ mặt đời sống của đồng bào. Trong đó có những biến đổi về tục cưới xin của người Mường. Sự biến đổi đó một phần đem lại sự tiến bộ trong quan niệm về cưới xin, phù hợp chủ trương, chính sách của Nhà nước nhưng một phần cũng làm mất đi những nét bản sắc riêng trong đời sống sinh hoạt của đồng bào.

Trước sự thay đổi trong tục cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình, là một người con của đất Mường đồng thời cũng là một sinh viên của khoa Văn hóa dân tộc thiểu số thuộc trường Đại học Văn hóa Hà Nội, người viết đã chọn đề tài (phong tục cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình) làm khóa luận tốt nghiệp nhằm góp một tiếng nói vào việc bảo tồn các giá trị văn hóa tốt đẹp trong cưới xin của một dân tộc có bề dày về truyền thống như dân tộc Mường. Bên cạnh đó cũng mong muốn góp phần cung cấp thêm tài liệu về địa phương cho các công trình nghiên cứu của các tác giả khác.

2. Lịch sử nghiên cứu

Dưới thời phong kiến, người Mường được biết đến qua các ghi chép của Ngô Sĩ Liên với tác phẩm *Đại Việt sử Ký Toàn thư*, tác giả Nguyễn Trãi với tác phẩm *Dư địa chí*, Lê Quý Đôn với tác phẩm *Kiến văn tiểu lục*... các tác phẩm trên cho biết về vùng dân cư và đôi nét về tổ chức xã hội vùng Mường.

Dưới thời Pháp thuộc, do yêu cầu tìm hiểu về vùng Mường để phục vụ cho mục đích cai trị, người pháp đã có những ghi chép về người Mường và được xuất bản thành sách. Một số tác phẩm như: *Người Mường ở tỉnh Hòa Bình* của tác giả Pierre Grossin, *Người Mường* của Jean Cuisinier (Nxb Lao động, 1996) là cuốn sách miêu tả khá chi tiết về người Mường. Tuy nhiên, nghiên cứu về cưới xin của người Mường trong giai đoạn này còn khá ít ỏi.

Từ những năm 1954 đến nay, phục vụ cho việc thực hiện chính sách của Đảng và Nhà nước cũng như mục đích hiểu sâu hơn về dân tộc Mường, các cơ quan có trách nhiệm đã bỏ nhiều công sức để nghiên cứu về người Mường. Tiêu biểu là một số công trình như: *Người Mường ở Hòa Bình* của Trần Từ, *Người Mường ở Tân Lạc, Hòa Bình* của Nguyễn Ngọc Thanh, Nguyễn Thị Thanh Nga (chủ biên), *Văn hóa dân tộc Mường* của Sở Văn hóa Thông tin, Hội văn hóa các dân tộc Hòa Bình, *Gia đình và hôn nhân của người Mường ở tỉnh Phú Thọ* của Nguyễn Ngọc Thanh.

Các tác phẩm trên đây có những nghiên cứu về khía cạnh đời sống, đặc điểm xã hội của người Mường ở tỉnh Hòa Bình, nhưng chưa có công trình nghiên cứu về đám cưới truyền thống ở phạm vi xóm.

3. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Qua việc tìm hiểu về đám cưới truyền thống cũng như biến đổi trong đám cưới hiện nay của người Mường ở Sào Đông, khóa luận nhằm khẳng định những giá trị văn hóa tốt đẹp cần được bảo lưu trong tập quán cưới xin của người Mường, từ đó đề xuất các giải pháp để giữ lại những nét đẹp đó.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Khái quát về người Mường ở xóm Sào Đông.
- Nghiên cứu, tìm hiểu các bước cưới xin trong truyền thống; Chỉ ra những biến đổi hiện nay trong đám cưới người Mường; Chỉ ra nguyên nhân dẫn đến sự biến đổi trong tập tục cưới xin người Mường; Đánh giá những tác động dẫn đến sự thay đổi trong tập tục cưới xin.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu là các quy định trong quan niệm về cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình trong truyền thống và hiện nay.

Phạm vi nghiên cứu: Khóa luận nghiên cứu về cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình. Trên cơ sở đó so sánh với cưới xin của người Mường ở các xóm: Sào Bắc, Đồi Bồi, Đầm Giàn...lân cận.

5. Phương pháp nghiên cứu

Lựa chọn địa bàn khảo sát tại xóm Sào Đông xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình, là nơi tập trung người Mường đông đảo ở xã.

Tham khảo các công trình nghiên cứu đã được công bố thành sách, báo, tạp chí...

Tư liệu của các bài khóa luận, nghiên cứu khoa học và kiến thức điền gia của chính tác giả thu được (quan sát đám cưới của 4 gia đình, phỏng vấn những người am hiểu về tập quán cưới xin của dân tộc Mường và chụp ảnh thực tế).

6. Đóng góp của khóa luận

Giới thiệu một vài nét về văn hóa cổ truyền của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình.

Mô tả đám các bước cưới xin truyền thống của người Mường, chỉ ra những biến đổi trong tập tục cưới xin của người Mường; Dự báo xu hướng biến đổi của cưới xin người Mường trong tương lai.

Đề xuất những giải pháp mang tính khả thi nhằm giữ gìn những nét đẹp trong tập tục cưới xin cũng như những giải pháp nhằm xóa bỏ những thủ tục lạc hậu trong đám cưới của người ở xóm Sào Đông.

7. Bố cục của khóa luận

Ngoài những phần như: Mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục. Nội dung đề tài chia làm ba chương :

Chương 1: Khái quát về người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình

Chương 2: Cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình trong truyền thống

Chương 3: Biến đổi trong Cưới xin của người Mường ở xóm Sào Đông, xã Sào Báy, huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình hiện nay và những vấn đề đặt ra

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình (2009), *Văn hoá các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc*, Đại học Văn hoá Hà Nội.
2. Nguyễn Từ Chi (1995), *Góp phần nghiên cứu văn hóa tộc người*, Nxb Văn hóa, Hà Nội.
3. Jeann Cuisinier (1995), *Người Mường*, Nxb Lao động, Hà Nội.
4. Cao Sơn Hải (2003), *Văn hóa dân gian Mường*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
5. Dương Hà Hiếu (2002), *Tục cưới xin của người Mường ở Thanh Sơn, Phú Thọ*, Tạp chí Dân tộc học, số 5, tr 69-73.
6. *Những quy định pháp luật về hôn nhân và gia đình*, Nxb Lao Động, Hà Nội.
7. Bùi Tuyết Mai, Vũ Đức Tân (1999), *Người Mường ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
8. Sở Văn Hóa Thông Tin Hà Sơn Bình (1998), *Người Mường với văn hóa cổ truyền Mường Bi*.
9. Sở Văn Hóa Thông tin, Hội văn hóa các dân tộc Hòa Bình (1995), *Văn hóa dân tộc Mường*.
10. Nguyễn Ngọc Thanh (1999), *Gia đình và hôn nhân của dân tộc Mường ở Phú Thọ*, Luận án Tiến sĩ sử học.
11. Nguyễn Ngọc Thanh (1995), *Tục lệ cưới xin của người Mường ở huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình*, Tạp chí văn hóa dân gian, số 4.
12. Bùi Thiện (1995), *Địa chỉ văn hóa dân gian Mường*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

13. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

14. Nguyễn Thị Thanh Nga, Nguyễn Ngọc Thanh...(2003), *Người Mường ở Tân Lạc, tỉnh Hòa Bình*, Nxb Văn hóa – Thông tin, Hà Nội.

15. Trần Từ (1996), *Người Mường ở Hòa Bình*, Hội khoa học lịch sử Việt Nam, Hà Nội.

16. Ủy ban nhân dân tỉnh Hòa Bình (1995), *Nội dung cuộc vận động nếp sống văn hóa tỉnh Hòa Bình*.